

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
YOUNG SCIENTISTS COUNCIL

ISSN 2308-4855 (Print)
ISSN 2308-4863 (Online)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК:

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка**

HUMANITIES SCIENCE CURRENT ISSUES:

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

ВИПУСК 37. ТОМ 3
ISSUE 37. VOLUME 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 7 від 20.05.2021 р.)*

Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Вип. 37. Том 3. – 326 с.

Видання розраховане на тих, хто цікавиться питаннями розвитку педагогіки вищої школи, а також філології, мистецтвознавства, психології.

Редакційна колегія:

Пантюк М.П. – головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Душний А.І.** – співредактор, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка), член-кореспондент (Міжнародна академія наук педагогічної освіти); **Дмитрів І.І.** – відповідальний секретар, кандидат філологічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Андрєєв В.М.** – доктор історичних наук, професор (Київський університет імені Бориса Грінченка); **Бермес І.І.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка); **Галів М.Д.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галик В.М.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гжесяк Ян** – доктор габілітований, надзвичайний професор кафедри (Державна вища професійна школа); **Гриценко Г.З.** – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дутчак В.Г.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Засць В.М.** – кандидат мистецтвознавства, заступник декана факультету народних інструментів (Національна музична академія України імені Петра Чайковського); **Зимомря І.М.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Іванишин П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Корсак Р.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Кравчик М.О.** – кандидат філософських наук, доцент (Міжнародний гуманітарний університет); **Масненко В.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького); **Мафтин Н.В.** – доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Мацьків П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Невмержицька О.В.** – доктор педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Оршанський Л.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пагула М.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пантюк Т.І.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Петречко О.М.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Печарський А.Я.** – доктор філологічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Синкевич Н.Т.** – кандидат мистецтвознавства (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ситник О.М.** – доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького); **Сташевська І.О.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з навчальної роботи (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України, академік (Міжнародна академія наук педагогічної освіти); **Сташевський А.Я.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України, академік (Міжнародна академія інформатизації); **Стецик Ю.О.** – доктор історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Стрєнацікова Марія** – доктор наук (doc. CSc., PhD.), (Академія мистецтв у Банській Бистриці); **Тельвак В.П.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Устименко-Косоріч О.А.** – кандидат мистецтвознавства, доктор педагогічних наук, професор, директор навчально-наукового інституту культури і мистецтв (Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка); **Чик Д.Ч.** – доктор філологічних наук, доцент (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка); **Яворська Г.Х.** – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний гуманітарний університет); **Янишин Б.М.** – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України); **Яремчук В.П.** – доктор історичних наук, професор (Національний університет «Острозька академія»)

Збірник індексується в міжнародній базі даних Index Copernicus International.

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 6143 від 28.12.2019 р. (додаток 4) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 016 – Спеціальна освіта).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія) та у галузі культури і мистецтва (022 – Дизайн, 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 024 – Хореографія, 025 – Музичне мистецтво, 026 – Сценічне мистецтво, 027 – Музеєзнавство, пам'яткознавство, 028 – Менеджмент соціокультурної діяльності).

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» Серія КВ № 19906-9706Р від 14.05.2013 р.

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційному сайті видання
www.aphn-journal.in.ua

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Засновник і видавець – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, співзасновники Ільницький В.І., Душний А.І., Зимомря І.М.
Адреса редакції: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, обл. Львівська, 82100. тел.: (03244) 1-04-74, факс: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2021
© Пантюк М.П., Душний А.І., Зимомря І.М., 2021

Recommended for publication
by Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Academic Council
(protocol No 7 from 20.05.2021)

Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers / [editors-compilers M. Pantyuk, A. Dushnyi, I. Zymomrya]. – Drohobych: Publishing House „Helvetica”, 2021. – Issue 37. Volume 3. – 326 p.

The publication is intended for those who is interested in the High School Pedagogics and psychology, philology, art development.

Editorial board:

M. Pantyuk – Editor-in-Chief, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific Work (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical); **A. Dushnyi** – Co-Editor, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University), Corresponding Member (International Academy of Pedagogical Education); **I. Dmytriv** – Corresponding Secretary, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Andrieiev** – Doctor of History, Professor (Kyiv Grinchenko University); **I. Bermes** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **M. Haliv** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Halyk** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **J. Gzhesiak** – Dr. Gab., Associate Professor (Konin Higher Secondary School of Education); **H. Hrytsenko** – Candidate of Historical Sciences (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Dutchak** – Doctor of Arts, Professor, Head of the (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **V. Zaiets** – Candidate of Art Studies, Deputy Dean of the Faculty of Folk Instruments (National Music Academy of Ukraine named after Peter Tchaikovsky); **I. Zymomria** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Uzhgorod National University); **P. Ivanyshyn** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **R. Korsak** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department (Uzhhorod National University); **V. Masnenko** – Doctor of History, Professor, Head of the Department (Bogdan Khmelnytsky Cherkasy National University); **M. Kravchyk** – Ph.D. in Philosophy, Associate Professor (International Humanitarian University); **N. Maftyn** – Doctor of Philology, Professor (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **P. Matskiv** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **O. Nevmerzhytska** – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor (General Pedagogy and Preschool Education of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **L. Orshanskyi** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **M. Pahuta** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko State Pedagogical University); **T. Pantiuk** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Petrechko** – Doctor of History, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **A. Pecharskyi** – Doctor of Philological Sciences, Professor (Lviv National University); **N. Synkevych** – Candidate of Arts (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Sytnyk** – Doctor of History, Associate Professor, Head of the Chair (Bogdan Khmelnytskyi State Pedagogical University); **I. Stashevskya** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector (Academic Affairs of Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine, Academician (International Academy of Pedagogical Education); **A. Stashevskiy** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine, Academician (International Academy of Informatization); **Y. Stetsyk** – Doctor of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **M. Strenachikova** – Doctor of Science (Doc. CSc., PhD.), (Academy of Arts in Banska Bystrica); **V. Telvak** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Ustymenko-Kosorich** – Candidate of Art History, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Director of the Educational and Scientific Institute of Culture and Arts (Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko); **D. Chyk** – Doctor of Philology, Associate Professor, (Taras Shevchenko Kremenets Regional Humanities and Pedagogical Academy); **H. Yavorska** – Doctor of Education, Professor (International Humanitarian University); **B. Yanyslyn** – Candidate of Historical Sciences, Senior Research Associate (Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine); **V. Yaremchuk** – Doctor of History, Professor (Ostroh Academy National University)

The collection is included in such international databases as **Index Copernicus International**.

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 28.12.2019 No 6143 (annex 4), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on pedagogical sciences (011 – Educational, pedagogical sciences, 012 – Pre-school education, 013 – Primary education, 014 – Secondary education (subject specialization), 015 – Professional education (in the field of specializations), 016 – Special education).

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 17.03.2020 № 409 (annex 1), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on philological sciences (035 – Philology) and culture and arts (022 – Design, 023 – Fine arts, decorative arts, restoration, 024 – Choreography, 025 – Musical arts, 026 – Performing art, 027 – Museum and monument studies, 028 – Management of socio-cultural activities).

Print media registration certificate «Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers» series KV № 19906-9706P dd. 14.05.2013.

All electronic versions of articles in the collection are available on the official website edition
www.afhn-journal.in.ua

Editorial board do not necessarily reflect the position expressed by the authors of articles,
and is not responsible for the accuracy of these data and references.

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

Founder and Publisher – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,
co-founders V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomrya.

Editorial address: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivana Franka str., 24, Drohobych, Lviv region,
82100. tel.: (03244) 1-04-74, fax: (03244) 3-81-11, e-mail: info@afhn-journal.in.ua

© Drohobych State Ivan Franko
Pedagogical University, 2021
© M. Pantyuk, A. Dushnyi, I. Zymomrya, 2021

УДК 37.015.31:81'233-056.36]:741.02(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/37-3-42>

Оксана ЧЕКАН,
orcid.org/0000-0002-3480-6366
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівського державного університету
(Мукачево, Закарпатська область, Україна) oksana.chekan010788@gmail.com

Оксана ПОПОВИЧ,
orcid.org/0000-0002-0321-048X
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівського державного університету
(Мукачево, Закарпатська область, Україна) ksysha31071984@ukr.net

Ольга ГРАБ,
orcid.org/0000-0002-5970-1579
магістр дошкільної освіти
Мукачівського державного університету
(Мукачево, Закарпатська область, Україна) toroniolja@gmail.com

МОВЛЕННЄВО-КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК І НАВЧАННЯ ПЕРЕКАЗУВАННЮ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗА ОПОРНИМИ МАЛЮНКАМИ

Актуальність дослідження – безперечна, оскільки сьогодні є значна кількість дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з низьким рівнем або важкими формами мовленнєвих порушень. Основна мета дослідження – виявити рівень сприйняття дітьми з особливими освітніми потребами казок Василя Сухомлинського та навчання переказуванню їх за опорними малюнками. Методи дослідження – спостереження, порівняння, систематизації та аналізу. У дослідженні взяло участь семеро дітей (діти, котрі мали діагноз, та діти без діагнозу). Двоє з них, а саме Соломія В., 4 р. та Олександра Ц., 5 р., не мали діагнозу, тобто не входили до інклюзивних груп. П'ятеро, а саме: Марк К., 10 р. та 4 міс., Олександр Р., 6 р., Василина С., 3 р. та 6 міс., Віталій К., 6 р. та Богдана С., 6 р., входили до інклюзивних груп. У статті презентовано фрагменти дослідження щодо мовленнєво-комунікативного розвитку й навчання переказуванню дітей з особливими освітніми потребами за опорними малюнками. У статті висвітлено результати роботи дітей із подібними діагнозами, а саме: розлад аутистичного спектру (РАС), затримка мовленнєвого розвитку (ЗМР), загальний недорозвиток мовлення (ЗН) різних ступенів. Дитина з діагнозом «розлад аутистичного спектру» також має вторинний діагноз «мовленнєві порушення» (МП). Розроблено питальник для роботи педагогів та батьків із дитиною. Дослідження дало можливість констатувати, що сприймання дітьми текстів без малюнків мало зацікавлювало дітей. Водночас діти емоційно реагували на текст з ілюстраціями, активізувалися в роботі над текстом, у відповідях на поставлені запитання за змістом казки, що позитивно впливало на рівень переказування. Практична цінність наукової роботи полягає у представленні автором методичного посібника «Казкова розмовляночка за малюнками» (автори: Л. Калуська, О. Чекан), котрий спрямований на реалізацію завдань мовленнєво-комунікативного розвитку й навчання переказуванню текстів за опорними малюнками дітей 4-го, 5-го, 6-го року життя та дітей з особливими освітніми потребами. Посібник призначений для роботи з дітьми педагогів, батьків, студентів педагогічних вишів за спеціальностями «Дошкільна педагогіка та психологія» і «Спеціальна освіта».

Ключові слова: сприйняття, казка, навчання переказуванню, опорні малюнки.

Oksana CHEKAN¹,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool Education
Mukachevo State University
(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) oksana.chekan010788@gmail.com

¹ Corresponding author.

Oksana POPOVYCH,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool Education
Mukachevo State University
(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) ksysha31071984@ukr.net

Olha HRAB,
Master of Preschool Education
Mukachevo State University
(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) toroniolja@gmail.com

SPEECH-COMMUNICATIVE DEVELOPMENT AND TEACHING CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS TO RETELL WITH THE HELP OF SUPPORTING DRAWINGS

The urgency of the study has been undoubted, since nowadays there is a significant number of children with special educational needs, in particular with low levels or severe forms of speech disorders. The main purpose of the research is to identify the level of perception of children with special educational needs fairy tales of Vasyl Sukhomlinsky and teaching them to retell with the help of supporting drawings. We have used such methods of the research as observation, comparison, systematization and analysis. Seven children have taken part in the research (children who had a diagnosis and children without a diagnosis). Two of them, namely V.Solomia, 4 years and Ts. Alexander, 5 years, had no diagnosis, so they hadn't been included into inclusive groups. Five other children, namely: K. Mark (10 years and 4 months), R. Alexandr (6 years), S. Vasylyna (3 years and 6 months), K.Vitaliy (6 years) and S.Bogdana (6 years) had been included into inclusive groups. The article has presented fragments of research on speech-communicative development and teaching children with special educational needs to retell with the help of supporting drawings. The article has described the results of work with children with similar diagnoses, namely: an autistic spectrum disorder (DAS), delay in speech development (DSD), a general underdevelopment of speech (GUS) of different degrees. A child with a diagnosis - an autistic spectrum disorder also has a secondary diagnosis such as speech disorders (SDs). We have developed a questionnaire for teachers and parents with a child. The research has given an opportunity to state the following that the children's perception of texts without paintings had a little interest in children. At the same time, children emotionally responded to the text with illustrations, intensified during work on the text, answered the questions on the content of a fairy tale, which positively influenced the level of retelling. The practical value of scientific work has been to represent the methodical manual "Fairy Tale with Paintings" (authors: L. Kaluska, O. Chekan), which has been aimed at realizing the tasks of speech-communicative development and teaching of retelling the texts with the help of supporting pictures by children of 4th, 5th, 6th years and children with special educational needs. The manual is intended for working with children by teachers, parents, students of pedagogical universities of specialties "Preschool Pedagogy and Psychology" and "Special Education".

Key words: perception, fairy tale, learning to retell, reference pictures.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження мовленнєво-комунікативного розвитку та навчання переказуванню дітей з особливими освітніми потребами є безперечною. Сьогодні народжується велика кількість дітей, котрі мають мовленнєві порушення (ПМ). У кожної другої дитини якщо навіть не має інклюзії, то наявними є або ротацизм, або ламбіцизм, а найчастіше сигматизм.

У статті представлено методичний посібник «Казкова розмовляночка за малюнками» (автори: Л. Калуська, О. Чекан) щодо реалізації завдань мовленнєво-комунікативного розвитку дітей дошкільного віку засобами казки та використанням для навчання переказуванню малюнків або схем – моделей до змістових текстових блоків (Калуська, 2020: 12–14).

Важливість методичного посібника «Казкова розмовляночка за малюнками» впливає з об'єктивних реалій, що зумовлені низьким рів-

нем мовленнєво-комунікативного розвитку дітей дошкільного віку та учнів початкових класів (Калуська, 2020: 12–14).

Позитивним є те, що автори-розробники базують свою роботу на гуманних казках Василя Сухомлинського (Калуська, 2020: 12–14).

Актуальність посібника полягає у тому, що його матеріали нададуть неоціненну допомогу вчителям та батькам першокласників, фахівцям і батькам, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами, для роботи з дітьми як в освітньому закладі, так і вдома.

Дане видання відповідає нормативно-правовим документам, що стосуються проблем навчання та виховання дітей четвертого, п'ятого та шостого року життя, а також дітей з особливими освітніми потребами, зокрема їх мовленнєво-комунікативного розвитку.

Аналізуючи нормативну базу України, автор акцентував, що захист прав дітей з особливими освітніми потребами гарантують Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання, 2021: 8), закони України «Про освіту» (Закон України від 25 лютого, 2017: 9), «Про охорону дитинства» (Закон України від 04 лютого, 2001: 10), Конвенція ООН про права людей з інвалідністю (Конвенція про права осіб з інвалідністю, 2021: 15), Конституція України (Конституція України станом на 01 верес., 2016: 16), Концепція розвитку інклюзивної освіти (Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання, 2021: 19), з огляду на це, завдання сучасних закладів освіти полягає у створенні сприятливих умов, що забезпечували б розвиток та становлення особистості дитини з особливими освітніми потребами, її самореалізацію в соціумі.

Особливі діти мають декілька діагнозів. Найчастіше первинним дефектом аутизм, або аутизм, чи розлад аутистичного спектру (РАС). Порушення мовлення (ПМ) є вже вторинним дефектом.

Поняття про первинні і вторинні дефекти було введено Л. Виготським (Виготський, 1983: 4). Первинні дефекти виникають у результаті органічного пошкодження або недорозвинення будь-якої біологічної системи (аналізаторів, вищих відділів головного мозку та ін.) внаслідок впливу патогенних чинників. Вторинні – мають характер мовленнєвого, психічного недорозвинення і порушень соціальної поведінки, безпосередньо не впливають із первинного дефекту, але зумовлені ним (порушення мовлення у глухих, порушення сприйняття і просторового орієнтування у сліпих та ін.) Чим далі наявне порушення відстоїть від біологічної основи, тим успішніше воно піддається психолого-педагогічній корекції. «Найбільш виховуваними виявляються вищі функції порівняно з елементарними» (Виготський, 1983: 4).

Аналіз досліджень. Василь Сухомлинський казав, що «не можна вимагати від дитини неможливого – до певного рівня і певного кола знань різні діти йдуть по-різному» (Сухомлинський, 1976: 20).

Важливим складником державної політики в Україні є прогресивні зміни в стратегії розвитку освіти для дітей з особливими потребами з домінуючим напрямом – упровадженням інклюзивної освіти. Інклюзивна освіта – це освіта, яка спирається на ідеї адаптивної школи, що врахо-

вує індивідуальні особливості кожного суб'єкта (С. Альохіна); це стратегія спільного навчання всіх дітей, що дає змогу вирівнювати стартові умови одержання освіти кожною дитиною (Ю. Мельник); система освітніх послуг, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу (С. Семак), базується на принципі забезпечення основного права дитини на освіту та права навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу (О. Кривоносова); процес і результат навчання учнів з особливостями розвитку в загальноосвітньому середовищі за спеціальними програмами, творчо адаптованими методами й методиками викладання (В. Бондар) (Гевко, 2021: 6 ; Державний стандарт супроводу під час інклюзивного навчання, 2021: 7 ; Лорман, 2010: 11).

Спілкування визначає ступінь зрілості дитини як суб'єкта життєдіяльності (Д. Ельконін, О. Запорожець, М. Лісіна).

Мовленнєве спілкування є одним із перших видів діяльності, який дитина опановує в онтогенезі, воно є універсальною умовою розвитку особистості в період дошкільного дитинства.

Мовленнєве спілкування – це діяльність, яка має свою специфіку, структурні особливості (інтегруються орієнтувальна і мовленнєва діяльність), й її опанування пов'язане з різними боками особистісного розвитку дошкільника: психічним, соціальним (Шеремет, 1996: 21).

У працях Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Запорожця, М. Лісіної, Т. Піроженко спілкування (комунікативна діяльність) розглядається як специфічна діяльність дітей дошкільного віку, яка має свою структуру, вікові особливості розвитку, свої форми та засоби (Крутії, 2005: 17).

Дитина дошкільного віку постійно перебуває у ситуації, у якій вона спілкується, послуговуючись при цьому обмеженим запасом мовних засобів (фонетичних, граматичних, лексичних), і саме наявність сформованої потреби у спілкуванні з дорослими й однолітками спонукає її до накопичення певної кількості мовних і невербальних засобів, володіння якими сприяє досягненню взаєморозуміння з тими, хто її оточує. Порушення розвитку дітей з обмеженими функціональними можливостями своєрідно впливають на формування соціальних контактів дошкільників, на розвиток їхніх пізнавальних можливостей. Насамперед спостерігається значна ізоляваність дитини від дитячого колективу. У цих дітей виявляються сором'язливість, надмірна несміливість, недооцінювання власних сил, можливостей, свого місця серед оточуючих (Величко, 2017: 3).

А. Богуш, І. Луценко пропонують для реалізації завдання розвитку у дітей потребово-мотиваційної сфери комунікативно-мовленнєвої діяльності такі методи: комунікативні доручення, ранкові привітання, розмову вихователя з дітьми й організацію розмов між дітьми, бесіду, створення проблемних ситуацій, розповіді вихователя і дітей на теми із власного досвіду, складання листів, усних газет, розігрування текстів у формі діалогу, гри-драматизації, словесні дидактичні гри, підготовку і проведення свят, розваг, днів народження, днів дитини, організацію спільних видів діяльності і спілкування дітей у процесі їх виконання, моделювання ситуацій спілкування на заняттях, організацію спілкування між дітьми різного віку (Богуш, 2007: 1 ; Богуш, 2004: 2).

Особливого значення для розвитку навичок мовленнєвого спілкування дітей в умовах інклюзивного навчання набуває організація активної мовленнєвої практики дітей під час організованих занять. Кожне комплексне мовленнєве заняття має комунікативну мету (завдання на розвиток зв'язного мовлення: діалогічного чи монологічного) (Кучеренко, 2010: 18). Лексичну, граматичну, фонетичну роботу підпорядковують меті так, щоб дитина під час опанування вмінь діалогічного спілкування, розповідання впродовж одного заняття змогла скористатися сформованими мовленнєвими навичками (Гавриш, 1999: 5). Заняття з розвитку мовлення та мовленнєвого спілкування дітей буде ефективним за умови повноцінної реалізації мовленнєвого потенціалу кожної дитини, у тому числі з обмеженими можливостями.

Дослідження проблеми комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей з особливостями зумовлюються необхідністю їх соціальної адаптації та суспільної інтеграції. Спільне навчання в інклюзивних групах допомагає дітям з особливими потребами адаптуватися до типових життєвих ситуацій, позбутися почуття ізольованості, відчуженості, сприяє зникненню соціальних бар'єрів та інтеграції в соціум, учить спілкуватися та працювати в колективі разом, формує у них почуття відповідальності за товаришів, які потребують не лише допомоги, а й насамперед прийняття та визнання.

Мета статті – презентувати фрагменти дослідження щодо використання високогуманних казок Василя Сухомлинського у мовленнєво-комунікативному розвитку й навчанні переказуванню дітей з особливими освітніми потребами за опорними малюнками.

Основними завданнями статті є:

– проаналізувати питання щодо впровадження інклюзивного навчання в Україні (В. Бондар, Ю. Мельник, С. Семак та ін.);

– обґрунтувати погляди науковців щодо комунікативної діяльності дитини (Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Запорожця, М. Лісіної, Т. Піроженко та ін.);

– привернути увагу педагогічної, батьківської громадськості та фахівців, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами, до проблеми підвищення рівня мовленнєво-комунікативних умінь, використовуючи художні тексти з опорними малюнками;

– презентувати фрагменти дослідження щодо мовленнєво-комунікативного розвитку й навчання переказуванню дітей з особливими освітніми потребами за опорними малюнками.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні спостерігається багато дітей із ЗНР (загальним недорозвитком мовлення), ФФНМ (фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення) і т. д. Діти погано вимовляють звуки у словах, недостатній словниковий запас, невміння будувати речення, низький рівень комунікації та багато інших вад мовлення.

Заняття з розвитку мовлення та мовленнєвого спілкування дітей буде ефективним за умови повноцінної реалізації мовленнєвого потенціалу кожної дитини, у тому числі з обмеженими можливостями.

Однак серед значної кількості методичної та дитячої літератури дуже мало є посібників, спрямованих на мовленнєво-комунікативний розвиток дітей, зокрема з особливими освітніми потребами. Дуже низький рівень інтересу до книг, читання, невміння переказувати. За даними вчених, дитина краще сприймає і запам'ятовує текст, коли до нього додані малюнки та відповідні ілюстрації до тексту. Виходячи з вищезазначеного, для полегшення сприймання, запам'ятовування, а потім і переказування текстів дітьми нами підготовлено посібник «Казкова розмовлялочка за малюнками». Особливістю посібника є цілісність і комплексний підхід до мовленнєво-комунікативного розвитку дітей четвертого, п'ятого й шостого років життя та дітей з особливими освітніми потребами за опорними малюнками.

Автори посібника підійшли комплексно до реалізації поставленої мети. Ознайомлюючи дітей із текстами високогуманних казок Василя Сухомлинського та малюнками до їх змісту, пропонуються різноманітні завдання для ефективного реалізації багатьох аспектів і напрямів їх мовленнєво-комунікативного розвитку.

Методами дослідження послуговували такі: спостереження, порівняння, систематизації та аналізу.

У дослідженні взяло участь семеро дітей. Відбираючи учасників дослідження, нами акцентувалася увага не те, щоб задіяними у роботі були також діти без діагнозу. Подано нерівномірний розподіл на дітей з інклюзією та без інклюзії, оскільки авторами акцентовано увагу на роботі з дітьми, що мають особливі освітні потреби. Для порівняння нами взято п'ятеро дітей, котрі мають інклюзію, та двох дітей без інклюзії. Процес відбору учасників відбувся у Інклюзивно-ресурсному центрі Свалявської районної ради та ЗДО № 33 м. Мукачеве. У дослідженні нами взято дітей, котрі мають подібні діагнози, а саме: розлад аутистичного спектру (РАС), затримка мовленнєвого розвитку (ЗМР), загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ) різних ступенів. Дитина з РАС також має вторинний діагноз МПІ (мовленнєві порушення).

Було проведено кілька експериментальних досліджень методом спостережень.

Мета першого дослідження стосувалася вивчення реакції дітей на зміст казки без ілюстрацій. Їм читалася казка. Спостерігалось досить пасивне сприйняття змісту. Під час повторного читання без ілюстрацій у дітей з особливими потребами увага була ще більш розсіяна.

Друге дослідження проводилося за задіювання зорових і слухових аналізаторів. Читання тексту супроводжувалося кольоровими ілюстраціями. Відзначалося підвищення інтересу до казки. Була помітна активізація дітей, значно краще сприйняття тексту, а також виконання завдань за змістом казки.

Для аналітико-синтетичної обробки щодо заповнення табличного матеріалу (табл. 1) автором використано метод систематизації.

Описуючи отримані дані щодо реакції дитини на зміст казки та завдання до неї у роботі з посібником «Казкова розмовляночка за малюнками», використано метод аналізу.

Нами подано результати (табл. 1) дослідження щодо реакції дитини на зміст казки та завдання до неї. Визначалося:

– Як реагує на зміст тексту: як його сприймає, які емоції у дитини під час читання та розгляду ілюстрацій (зацікавлено, байдуже ... та ін.).

– Як відповідає на мовленнєві завдання до казки (повними реченнями, відчуває труднощі, губиться з відповіддю, інше...).

– Як включається у роботу, визначену у рубриці «Казкова забавлянка».

– Чи допомагають малюнки у навчанні дітей переказувати послідовно текст казки.

– Чи виникає бажання повторно повернутися до тексту і роботи за уже прочитаною казкою.

– Інші реакції дитини на казку та завдання до неї.

У дослідженні взяло участь семеро дітей (діти, котрі мали діагноз, та діти без діагнозу). Двоє з них, а саме Соломія Васько, 4 р., та Олександра Цибар, 5 р., не мали діагнозу, тобто не входили до інклюзивних груп. П'ятеро, а саме: Марк Краснопера, 10 р. та 4 міс., Олександр Русин, 6 р., Василина Сакаль, 3 р. та 6 міс., Віталій Ковач, 6 р. та Богдана Савчин, 6 р., входили до інклюзивних груп.

Спостерігаючи реакцію дитини на позицію «Як реагує на зміст тексту: як його сприймає, які емоції у дитини під час читання та розгляду ілюстрацій», бачимо, що практично всі діти реагують позитивно та зацікавлено.

Богдана Савчин, дівчинка з діагнозом «розлад аутистичного спектру» (РАС) зацікавлення не проявляє. Діти без діагнозу, а саме Соломія Васько, 4 р., та Олександра Цибар, 5 р., – емоції позитивні, використовують елементи театралізації, охоче працюють із посібником.

Позитивну динаміку бачимо також і у дітей, що мають інклюзію. Діти зацікавлені, уважно сприймають матеріал.

Щодо позицій «Як відповідає на мовленнєві завдання до казки», «Як включається у роботу, визначену у рубриці «Казкова забавлянка», «Чи допомагають малюнки у навчанні дітей переказувати послідовно текст казки» бачимо позитивну динаміку також і в шестирічній Богдани Савчин, дівчинки з діагнозом «розлад аутистичного спектру» (РАС). Підходячи до останніх позицій дослідження, бачимо, що дитина проявила цікавість, акцентувала увагу на картинки, називала головних героїв.

Реакції дітей з інклюзіями від реакції дітей без інклюзій на зображення посібника суттєво відрізняються. Здорова дитина включається у роботу відразу, чітко вирішує поставлені завдання на розвиток мовлення. Переказуючи послідовно текст казки, акцентує увагу на опорні малюнки. Проаналізувавши одну з казок, здорова дитина має бажання проаналізувати наступну. Тобто дитина без інклюзії у роботі з посібником має позитивні емоції та за короткий час без мотивації та заохочення педагога розвиває власні комунікативно-мовленнєві здібності. Особливо діти, котрі вже читають самостійно.

Дитина з інклюзією потребує мотивації для роботи. На зміст казки на початкових етапах

роботи реагує байдуже. У роботу включається вже на заключних етапах роботи з казкою. Наприклад, у роботі з дітьми, котрі мають розлад аутистичного спектру (РАС), роботу над казкою потрібно проводити по декілька разів. Дитина з діагнозом включається у роботу приблизно на другий, а то й третій раз. Дитина з інклюзією часто губиться у відповідях на поставлені запитання до казки, їй потрібна допомога корекційного педагога. Автор відзначив, що опорні схеми до казок є доречними у роботі з особливими дітьми. Дітям, що мають інклюзію, постійно потрібно допомагати висловлювати власні емоції. Проте посібник допомагає розвивати комунікативно-мовленнєві здібності дитини з інклюзією, використовуючи більше часу.

Отже, як здорова дитина, так і дитина особлива мають позитивний вплив на розвиток мовлення. Проте використання часу, участь педагога та корекційного педагога, мотивація до роботи, допомога у висловлюванні власних емоцій, допомога у вирішенні мовленнєвих завдань суттєво відрізняються (табл. 1).

Автором у розділі «Огляд літератури» проаналізовано українську та зарубіжну практику щодо вивчення даного питання. На разі подібних досліджень не зустрічалося, що й свідчить про актуальність даного дослідження.

Подаємо зведену відомість за експериментальним дослідженням (табл. 1).

Наше дослідження щодо вивчення реакції дитини на зміст казки та завдання до неї показало, що висловлювання за наслідками спостережень під час роботи з дитиною має позитивну динаміку. Здорові діти працюють із зацікавленням. Діти, котрі мають особливі освітні потреби, якщо на початкових етапах роботи проявляли байдужі реакції, то на заключних етапах роботи бачимо позитивну динаміку.

Отже, у статті представлено фрагменти дослідження щодо мовленнєво-комунікативного розвитку й навчання переказуванню дітей з особливими освітніми потребами за опорними малюнками.

Дослідження дало можливість констатувати так:

1. Спостерігалось досить пасивне сприйняття змісту казки без ілюстративного супроводу.

2. Під час повторного читання без ілюстрацій у дітей з особливими потребами увага була ще більш розсіяна. Це пов'язано з тим, що у дітей і слухова, і зорова увага не є стійкою.

3. Під час читання тексту з використанням кольорових ілюстрацій, коли паралельно були

здіяні зорові та слухові аналізатори, спостерігалось підвищення інтересу до казки. Була помітна активізація дітей, значно краще сприйняття тексту, а також виконання завдань за змістом казки.

Вищесказане дає підстави рекомендувати батькам, педагогам, фахівцям, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами й які мають деякі відхилення у мовленнєво-комунікативному розвитку, використовувати:

- високогуманні, короткі, змістовні і цікаві казки Василя Сухомлинського, яких налічується до півтори тисячі;

- ілюстрації до змісту казок.

- посібник «Казкова розмовлялочка за малюнками» (автори – Л. Калуська, О. Чекан).

Висновки. Під час дослідження було проаналізовано питання щодо впровадження інклюзивного навчання в Україні, що дало змогу констатувати важливий складник державної політики, де є прогресивні зміни в стратегії розвитку освіти для дітей з особливими потребами з домінуючим напрямом – упровадженням інклюзивної освіти. Акцентовано увагу на тому, особливого значення для розвитку навичок мовленнєвого спілкування дітей в умовах інклюзивного навчання набуває організація активної мовленнєвої практики дітей під час організованих занять.

У роботі представлено фрагменти дослідження щодо мовленнєво-комунікативного розвитку й навчання переказуванню дітей з особливими освітніми потребами та здорових дітей за опорними малюнками з використанням методичного посібника «Казкова розмовлялочка за малюнками» (автори – Л. Калуська, О. Чекан), унаслідок чого було обґрунтовано твердження, що реакції дітей з інклюзіями від реакції дітей без інклюзій на зображення посібника суттєво відрізняються. Діти без діагнозу в роботу включаються швидко, працюють чітко по схемах та мовленнєвих завданнях. Дитина з інклюзією потребує мотивації для роботи. Казку та завдання до неї сприймає не відразу. Потрібна більша кількість часу для роботи. Проте як здорова дитина, так і дитина особлива мають позитивний вплив на розвиток мовлення.

Отже, виходячи з актуальності, дана робота є на часі і матиме широку сферу застосування як педагогами, вчителями-логопедами, батьками, студентами педагогічних вишів, так і фахівцями, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами.

**Реакція дитини на зміст казки та завдання до неї у роботі з посібником
«Казкова розмовляночка за малюнками»**

Позиції для спостереження за реакцією дитини на казку та завдання до неї	Висловлювання за наслідками спостережень під час роботи з дитиною
Як реагує на зміст тексту: як його сприймає, які емоції у дитини під час читання та розгляду ілюстрацій (зацікавлено, байдуже ... та ін.)?	Васько Соломія. Емоції позитивні, дуже любить розглядати кольорові ілюстрації. Краснопера Марк. Зацікавлено, слухає з акцентом на малюнки. Русин Олександр. Позитивно слухає, мовчить. Сакаль Васирина. Зацікавлено слухає, сприймає матеріал. Ковач Віталій. Зацікавлено, уважно сприймає матеріал. Савчин Богдана. Байдуже. Цибар Олександра. Сприймає текст емоційно, використовує елементи театралізації.
Як відповідає на мовленнєві завдання до казки (повними реченнями, відчуває труднощі, губиться з відповіддю, інше...)?	Васько Соломія. Повним реченням, не губиться з відповіддю але відчувається не зовсім упевненою. Краснопера Марк. Відчуває труднощі, дає відповідь за зорового аналізатору на картинки. Русин Олександр. Не може висловити думку, агукає, тикає пальцем на картинки. Сакаль Васирина. У зв'язку з діагнозом відчуває труднощі, проте висловлює свою думку. Ковач Віталій. Відчуває труднощі, мовчить. Савчин Богдана. Губиться з відповіддю, говорить не за змістом. Цибар Олександра. На запитання казки відповідає повними реченнями.
Як включається у роботу, визначену у рубриці «Казкова забавлянка»?	Васько Соломія. Швидко. Краснопера Марк. Повторює тихо, потім голосно. Русин Олександр. У зв'язку з діагнозом не може відповісти на питання, тикає пальцем на картинку, показує те, що йому цікаво. Сакаль Васирина. Відповідає на питання, повторює ухання подушки, паралельно робить артикуляційні вправи. Ковач Віталій. Співає пісеньку бджілки (дз-дж), змінюючи тембр, на інші питання не дає відповіді. Савчин Богдана. Пасивна до будь-яких завдань. Цибар Олександра. Охоче виконує завдання.
Чи допомагають малюнки у навчанні дітей переказувати послідовно текст казки?	Васько Соломія. Так дуже. Краснопера Марк. Так, за допомогою малюнків дитина-аутист сприймає матеріал на багато легше. Русин Олександр. Так, у роботі з дитиною РАС, ЗНМ малюнки допомагають. Задіяне слухове та зорове сприйняття дає хороший результат. Сакаль Васирина. Так, дитина краще та швидше запам'ятовує матеріал, переказує казку за малюнками. Ковач Віталій. За допомогою малюнків дитина краще сприймає казку, дає запитання по малюнках, аналізує малюнки. Савчин Богдана. Малюнки допомагають переказувати. Цибар Олександра. За допомогою ілюстрацій відтворила весь зміст казки.
Чи виникає бажання повторно повернутися до тексту і роботи за уже прочитаною казкою?	Васько Соломія. Так. Краснопера Марк. Так, виникає. Ще виникає потреба проаналізувати повторно малюнки. Русин Олександр. Так, виникає. Дитина уважно дивиться та слухає за другим разом. Сакаль Васирина. Виникає, паралельно акцентуємо увагу на виправлення тих звуків, де є дефекти. Казка та завдання дають хорошу мотивацію у роботі з дітьми із ЗМР. Ковач Віталій. Просить повторно почитати казку, акцентуючи увагу на малюнках. Савчин Богдана. Частково. Цибар Олександра. Достатньо одного читання казки.
Інші реакції дитини на казку та завдання до неї	Васько Соломія. Позитивні бажання ще виконувати завдання; Краснопера Марк. Цікавість, виникають питання за картинками. Русин Олександр. Цікавість, спокій. Сакаль Васирина. Цікавість, бажання повторити, розказати казку. Ковач Віталій. Дитина зацікавилася казкою за другим разом перечитування, акцентується увага на малюнки, за третім разом перечитування дитина відповідає на запитання по казці та виконує завдання. Савчин Богдана. Дитина проявила цікавість, акцентувала увагу на картинку, називала головних героїв. Цибар Олександра. Дитина із задоволенням виконувала завдання і відтворювала звуки тварини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник / за ред. А. М. Богуш. Київ : Вища школа, 2007. 542 с.
2. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей від народження до семи років : монографія. Київ : Слово, 2004. 376 с.
3. Величко Л. Г. Психолого-педагогические и социальные проблемы инклюзивного и надомного обучения. *Вопросы психологического здоровья детей и подростков*. 2017. № 2. С. 56–58.
4. Выготский Л. С. Собрание сочинений : в 6 т. Т. 5. Основы дефектологии / под ред. Т. А. Власовой. Москва : Педагогика, 1983. 131 с.
5. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення. Донецьк : Лебідь, 1999. 170 с.
6. Гевко І. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Nvmdup_2019_1_11.pdf (дата звернення: 19.04.2021).
7. Державний стандарт супроводу під час інклюзивного навчання. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/516/> (дата звернення: 19.04.2021).
8. Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання : Закон України від 13 лютого 2014 р. № 30. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1324-18> (дата звернення: 19.04.2021).
9. Про освіту : Закон України від 25 лютого 2017 р. № 38-39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 19.04.2021).
10. Про охорону дитинства : Закон України від 04 лютого 2001 р. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 19.04.2021).
11. Лорман Т., Дешпелер Дж., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практичний посібник / пер. з англ. Київ : СПД-ФО Парашин І. С., 2010. 21 с.
12. Калуська Л., Чекан О. Казкова розмовляночка за малюнками : посібник для роботи з дітьми 4-го року життя та дітьми з особливими освітніми потребами за опорними малюнками. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 32 с.
13. Калуська Л., Чекан О. Казкова розмовляночка за малюнками : посібник для роботи з дітьми шостого року життя, учнями 1-го класу початкової школи та дітьми з особливими освітніми потребами за казками В. Сухомлинського. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 48 с.
14. Калуська Л., Чекан О. Казкова розмовляночка за малюнками : посібник для роботи з дітьми 5-го року життя та дітьми з особливими освітніми потребами за опорними малюнками. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 40 с.
15. Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 19.04.2021).
16. Конституція України : станом на 01 вересня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.04.2021).
17. Крутій К. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Запоріжжя : ЛПІС ЛТД, 2005. 208 с.
18. Кучеренко Ж. О. Казка як складова освітнього процесу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 10. С. 59–62.
19. Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення: 19.04.2021).
20. Сухомлинський В. Вибрані твори : у 5 т. / редкол.: О. Г. Дзевєрін та ін. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 1. 654 с.
21. Шеремет М. К. Розвиток мовлення. Для підготовчого класу школи для дітей зі зниженим слухом : підручник. Київ : Освіта, 1996. 438 с.

REFERENCES

1. Bogush, A. M. (2004). *Teoriya i metodyka rozvytku movlennya ditey vid narodzhennya do 7 rokiv* [Theory and methods of speech development of children from birth to 7 years]. Kyiv, Slovo, 376 p. [in Ukrainian].
2. Bogush, A. M. (2007). *Doshkil'na linhvodydaktyka : teoriya i metodyka navchannya ditey ridnoyi movy* [Preschool language didactics: theory and methods of teaching children the native language]. Kyiv, Higher School, 542 p. [in Ukrainian].
3. *Derzhavnyy standart suprovodu pid chas inklyuzyvnoho navchannya* [State standard of support during inclusive education]. Available at: <https://www.msp.gov.ua/projects/516/>. [in Ukrainian].
4. Gavrish, N. (1999). *Khudozhnye slovo i dytyache movlennya* [Artistic word and children's speech]. Donetsk: Lebid, 170 p. [in Ukrainian].
5. Gevko, I. (2019). *Inklyuzyvna osvita v Ukrayini: suchasnyy stan ta problemy rozvytku* [Inclusive education in Ukraine: current status and development problems]. [in Ukrainian].
6. Kaluska L., Chekan O. (2020). *Kazkova rozmovlyanochka za malyunkamy: posibnyk dlya roboty z dit'my 4-ho roku zhyttya ta dit'my z osoblyvymy osvitynymi potrebamy za opornymy malyunkamy* [Fabulous conversation with the help of drawings: a guide for working with children of the 4th year of life and children with special educational needs with the help of reference drawings]. Ternopil: Mandrivets, 32 p. [in Ukrainian].
7. Kaluska L., Chekan O. (2020). *Kazkova rozmovlyanochka za malyunkamy: posibnyk dlya roboty z dit'my 6-ho roku zhyttya, uchnyamy 1-ho klasu pochatkovoyi shkoly ta dit'my z osoblyvymy osvitynymi potrebamy za kazkamy V. Sukhomlyns'koho* [Fabulous conversation with the help of drawings: a guide for working with children of the 6th year of life, 1st grade students of primary school and children with special educational needs according to the tales of V. Sukhomlinsky]. Ternopil: Mandrivets, 48 p. [in Ukrainian].

8. Kaluska L., Chekan O. (2020). Kazkova rozmovlyanochka za malyunkamy: posibnyk dlya roboty z dit'my 5-ho roku zhyttya ta dit'my z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy za opornymi malyunkamy [Fabulous conversation with the help of drawings: a guide for working with children of the 5th year of life and children with special educational needs with the help of reference drawings]. Ternopil: Mandrivets, 40 p. [in Ukrainian].
9. Konstytutsiya Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
10. Konventsiya pro prava osib z invalidnistyu [Convention on the Rights of People with Disabilities]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 [in Ukrainian].
11. Krutiy, K. (2005). Diahnostyka movlennyevoho rozvytku ditey doshil'noho viku [Diagnosis of speech development of preschool children]. Zaporozhye: LLC "LIPS" LTD, P. 52–54. [in Ukrainian].
12. Kucherenko, Zh. O. (2010). Kazka yak skladova osvithnoho protsesu [Fairy tale as a component of the educational process]. Educator-methodologist of preschool establishment, № 10, P. 59–62. [in Ukrainian].
13. Lorman, T., Deppeler, J., Harvey, D. (2010). Inklyuzyvna osvita. Pidtrymka rozmayittya u klasi [Inclusive education. Supporting diversity in the classroom]. K., P. 21. [in English].
14. Pro zatverdzhennya kontseptsiyi rozvytku inklyuzyvnoho navchannya [On approval of the concept of inclusive education development]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzyvnoho-navchannya> [in Ukrainian].
15. Sheremet, M. K. (1996). Rozvytok movlennya. Dlya pidhotovchoho klasu shkoly dlya ditey zi znyzhenym slukhom [Speech development. A textbook for the preparatory class of the school for children with hearing loss]. - K.: Education, 438 p. [in Ukrainian].
16. Sukhomlinsky, V. (1976). Vybrani tvory [Selected works]. Kyiv: Soviet school, 654 p. [in Ukrainian].
17. Velichko, L. G. (2017). Psikhologo-pedagogicheskiye i sotsial'nyye problemy inklyuzyvnoho i nadomnogo obucheniya [Psychological, pedagogical and social problems of inclusive and home-based education]. Questions of psychological health of children and teenagers. № 2 [in Russian].
18. Vygotsky, L. S. (1983). Osnovy defektologii [Fundamentals of defectology]. M.: Pedagogika, P. 131. [in Russian].
19. Zakon Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakoniv Ukrainy pro osvitu shchodo orhanizatsiyi inklyuzyvnoho navchannya» [Law of Ukraine “On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Education Concerning the Organization of Inclusive Education”]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1324-18> [in Ukrainian].
20. Zakon Ukrainy Pro okhoronu dytynstva [Law of Ukraine on Child Protection]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> [in Ukrainian].
21. Zakon Ukrainy Pro osvitu [Law of Ukraine on Education]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

ЗМІСТ

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Ділявер ОСМАНОВ. Звук як фактор виховання виконавської культури музиканта-трубача.....	4
Єлизавета ПАНДИРСЬВА. Використання кольору в рукотворних графічних написах як одна з умов гармонізації візуального середовища у місті.....	11
Надія ПАРНЯК, Надія ДАЦЬКО. Безпека праці та аналіз небезпек у професії реставратора.....	20
Роман ПЕТРУК. Пасторальні мотиви у творчості Віри Баринової-Кулеби.....	27
Алла ПОЛЩУК. Сакральне мистецтво у живописі київських митців 1980–1990-х рр. На прикладі творів викладачів НАОМА.....	35
Ірина ПРОДАН. Роль візуального образу як рекламного об'єкта.....	41
Володимир САЛІЙ, Наталія СТОРОНСЬКА. Розвиток музичних емоцій молодших школярів.....	46
Людмила СЕРЖАНТ. Глиняна іграшка Чернігівщини XVIII – першої третини XX століття як культурно-мистецьке явище.....	53
Михайло СИДОР. Адемичний та творчий аспекти в системі мистецької компетентності.....	61
Оксана СОРОКА. Декоративна виразність священничих епітрахилей Галичини другої половини XX ст. із музею історії підпільної УГКЦ.....	67
Андрій СТАШЕВСЬКИЙ. Оригінальні фактуро-формули детермінантного типу в сучасній баянній музиці: аналіз та систематизація (на прикладі творів українських композиторів).....	74
Ганна ТКАЧЕНКО. Естетика сучасної кулінарії: основні тенденції візуального оформлення торгів.....	80
Світлана ТОЧКОВА. Формування сценічного іміджу майбутнього артиста-вокаліста в процесі фахової діяльності.....	86
Лариса ШЕМЕТ. Провідні тенденції розвитку виробництва акордеонів у США.....	91
Sofia YANKEVYCH. The theme of power in scenography by M. Kupriian (based on L. Ukrainka's and W. Shakespeare's plays).....	97

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Катерина ПОДСЄВАК, Наталя БІЛОУС. Мотиваційні промови Біла Гейтса та Стіва Джобса: лінгво-прагматична характеристика та способи відтворення українською мовою.....	104
Наталя ПОПОВИЧ. Функційно-семантичне поле точної кількості в говірках Буковини.....	111
Світлана РАДЕЦЬКА, Дар'я АВДЄЄВА. Теоретичне та прикладне дослідження метафори у текстах різних стилів: функціональний і перекладацький аспекти.....	118
Марта РУДЕНКО. Декодування знаків: Французька революція та Паризька комуна як ключ до інтерпретації Наративної стратегії новели Миколи Хвильового «Я (Романтика)».....	124
Ольга РУДЬ. Юкстапозитні іменники у поетичних текстах Ліни Костенко.....	131
Shama SULTANOVA. “Molla Nasraddin” and thematic-problematic parallels in Uzbek satirical poetry.....	136
Maryna TARNAVSKA. Conscious subtexts of Salinger's stories through the prism of their intertextuality and metatextuality.....	142
Юлія ХОРОБЧУК. Семантико-синтаксичний потенціал французького герундія: перекладознавчий аспект (на матеріалі художнього твору Марка Леві «Une fille comme elle»).....	148
Лілія ЦИПОРЕНКО, Таїсія ПОКЛАД, Поліна БОРИСЕНКО. Специфіка відтворення українських реалій італійською мовою (на матеріалі повісті М. М. Коцюбинського «Тіні забутих предків»).....	155
Тетяна ШАРОВА, Сергій ШАРОВ, Єлизавета МАМЧУР. Повість О. Радущинської «Метелики в крижаних панцирах»: соціальний та психологічний аспекти.....	160

ПЕДАГОГІКА

Олена ПОПАДИЧ. Компонентна структура та рівні готовності вчителя до формування правової компетентності молодших школярів.....	167
Ганна ПРОЦИК. Самостійна робота студентів як передумова активізації пізнавальної діяльності.....	172
Юлія РЯБОВА. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до професійної діяльності у багатонаціональному середовищі.....	182
Валентина СЕРГЕСЬВА. Педагогіка М. Монтесорі у професійній підготовці студентів спеціальності «Спеціальна освіта».....	187
Ольга СИТНИК. Застосування методу Case Study у проектній діяльності студентів у процесі формування навички іншомовного монологічного мовлення.....	195
Неля СІРАНТ, Надія СТАДНИЦЬКА. Особливості застосування засобів наочності у контексті початкової освіти.....	200
Тетяна СОБЧЕНКО. Витоки проблеми реалізації змішаного навчання у закладах вищої освіти у сучасній педагогічній теорії та практиці.....	205
Юлія СУПРУНЧУК. Змістові складники структури мовленнєвої компетентності курсантів військових закладів вищої освіти.....	211
Oksana TYMOFYEYEVA, Tetiana KONSTANTYNOVA. The strategies of collaborative learning in Maritime English.....	219
Марія ФАТИЧ. Економічне виховання засобами проектної діяльності.....	226
Юрій ФЕДОРКІВ. Педагогічні впливи і змістові аспекти навчання майбутніх учителів музичного мистецтва.....	231
Наталія ХАНИКІНА, Лариса ОЛЕКСІЄНКО, Світлана ЄРМАКОВА. Дидактичні концепції вищої освіти: соціокультурний аспект.....	237
Олександр ХИЖКО. Інтерпретація художнього образу як складник фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.....	243
Володимир ХОМЕНКО. Освітні виклики в умовах становлення громад.....	249
Оксана ХОМИЧ. Підготовка вчителів початкової школи в Канаді наприкінці ХХ – початку ХХІ століття: програмово-методичні аспекти.....	257
Ольга ХРИСТЕНКО. Цінності як об’єкт психолого-педагогічних міждисциплінарних досліджень.....	266
Оксана ЧЕКАН, Оксана ПОПОВИЧ, Ольга ГРАБ. Мовленнєво-комунікативний розвиток і навчання переказуванню дітей з особливими освітніми потребами за опорними малюнками.....	274
Vira SHORNOUS. Creativity of the future teacher of a foreign language as a basis of professional formation.....	283
Alona SHYVA. Assertiveness in the process of students’ foreign language communicative competence formation.....	288
Олена ШКОЛА, Валерій ЖАМАРДІЙ, Оксана ГОРДІЄНКО. Особливості багатоступеневої фахової підготовки вчителів фізичної культури.....	293
Марія-Тереза ШОЛОВІЙ. Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога та учня початкової школи: теоретичний аспект.....	298
Людмила ШУЛЬГА. Діяльнісний підхід до формування мистецько-творчої компетентності дитини дошкільного віку.....	304

РЕЦЕНЗІЇ

Андрій ДУШНИЙ. «Live Show» із Фредеріком Дешампом щодо проведення «Trophée Mondial de l’Accordéon – 2021» у Дрогобичі – Трускавці – Львові.....	310
Balsys RIMANTAS. Publication review <i>Antonii Radyvylovskiy. Baroque sermons of the seventeenth century.</i> Study, texts, index by Oksana Nika, Julia Oleshko. Kyiv, 2019.....	312
Наталія СТОРОНСЬКА, Антоніна БОЙЧУК. XIII міжнародний конкурс баяністів-акордеоністів «Perpetuum mobile»: події, факти, перспективи.....	315

CONTENTS

ART STUDIES

Diliaver OSMANOV. Sound as a factor of educational culture education trumpet musician.....	4
Elizaveta PANDYREVA. The use of color in handmade graphic inscriptions as one of the conditions of harmonization of the visual environment in the city.....	11
Nadiia PARANIAK, Nadiia DATSKO. Occupational safety and hazard analysis in the profession of restorer.....	20
Roman PETRUK. Pastoral motifs in the creative work of Vira Barynova-Kuleba.....	27
Alla POLISHCHUK. Sacred art in the painting of Kyiv artists 1980–1990s on the examples of works of teachers of NAOMA.....	35
Iryna PRODAN. The role of the visual image as an advertising object.....	41
Volodymyr SALII, Nataliia STORONSKA. Development of musical emotions of junior schoolchildren.....	46
Liudmyla SERZHANT. Clay toy of Chernigiv region of the XVIII – first third of the XX century as a cultural and artistic phenomenon.....	53
Mykhailo SYDOR. Ademical and creative aspects in the system of artistic competence.....	61
Oksana SOROKA. Decorative expressiveness of the priest stoles of Halychyna of late XX century from the museum of the history of the underground UGCC.....	67
Andrii STASHEVSKYI. Original texture formulas of the determinantal type in the modern button-accordion music: the analysis and systematization (on the example of works of Ukrainian composers).....	74
Hanna TKACHENKO. Aesthetics of modern cooking: the main trends in the visual design of cakes.....	80
Svitlana TOCHKOVA. Formation of the stage image of the future singer-vocalist in the process of professional activity.....	86
Larysa SHEMET. Leading trends in the development of accordion production in the USA.....	91
Sofiiya YANKEVYCH. The theme of power in scenography by M. Kypriian (based on L. Ukrainka's and W. Shakespeare's plays).....	97

LINGUISTICS. LITERATURE STUDIES

Kateryna PODSIEVAK, Natalia BILOUS. Bill Gates and Steve Jobs motivational speeches: linguistic and pragmatic specifics, means of translating into Ukrainian.....	104
Natalya POPOVYCH. Functional-semantic field of exact quantity in the dialects of Bukovyna.....	111
Svitlana RADETSKA, Daria AVDIEIEVA. Theoretical and applied study of metaphor in texts of different styles: functional and translation aspects.....	118
Marta RUDENKO. Decoding of signs: the French Revolution and the Paris Commune as a key to the interpretation of the narrative strategy in the short story of Mykola Khvylovy “I (Romance)”.....	124
Olga RUD. Juxtaposition nouns in Lina Kostenko’s poetic texts.....	131
Ilhama SULTANOVA. “Molla Nasraddin” and thematic-problematic parallels in Uzbek satirical poetry.....	136
Maryna TARNAVSKA. Conscious subtexts of Salinger's stories through the prism of their intertextuality and metatextuality.....	142
Yuliia KHOROBCHUK. Semantic and syntactic potential of the French gerund: translation aspect (based on the work «Une fille comme elle» by Mark Levy).....	148
Liliya TSYPORENKO, Taisiia POKLAD, Polina BORYSENKO. Peculiarities of rendering Ukrainian realia into Italian (based on «Shadows of Forgotten Ancestors» by M. M. Kotsiubynsky).....	155
Tetiana SHAROVA, Sergii SHAROV, Elizaveta MAMCHUR. O. Radushynska’s a short novel «Butterflies in the Ice Armour»: social and psychological aspects.....	160

PEDAGOGY

Olena POPADYCH. Component structure and levels of the teacher's readiness to develop legal competence of elementary school students.....	167
Hanna PROTSYK. Individual students' work as a precondition of cognitive activity.....	172
Yuliia RIABOVA. Model of training of future social workers to professional activity in a multiannational society.....	182
Valentyna SERHEIEVA. M. Montessori's pedagogy in professional training of the students majoring in special education.....	187
Olha SYTNYK. Case Study method implementation in the students' project activities in the process of foreign monologue speech skill formation.....	195
Nelya SIRANT, Nadia STADNYTSKA. Features of visual aids application in primary education.....	200
Tetyana SOBCHENKO. Origins of the problem of implementation of mixed learning in higher education institutions in modern pedagogical theory and practice.....	205
Yuliia SUPRUNCHUK. Semantic components of the structure of speech competence of cadets of military institutions of higher education.....	211
Oksana TYMOFYEYEVA, Tetiana KONSTANTYNOVA. The strategies of collaborative learning in Maritime English.....	219
Mariia FATYCH. Economic education by means of project activity.....	226
Yurii FEDORKIV. Pedagogical influences and content aspects of teaching future teachers of music art.....	231
Natalia KHANYKINA, Larysa OLEKSIENKO, Svitlana YERMAKOVA. Didactic concepts of higher education: socio-cultural aspect.....	237
Oleksandr KHYZHKO. Interpretation of an artistic image as a component of professional training of a future music teacher.....	243
Volodymyr KHOMENKO. Educational challenges in the conditions of formation of communities.....	249
Oksana KHOMYCH. Primary school teacher training in Canada at the end of the XX – early XXI century: program-methodical aspects.....	257
Olga KHRYSTENKO. Values as an object of psychological and pedagogical interdisciplinary research.....	266
Oksana CHEKAN, Oksana POPOVYCH, Olha HRAB. Speech-communicative development and teaching children with special educational needs to retell with the help of supporting drawings.....	274
Vira CHORNOUS. Creativity of the future teacher of a foreign language as a basis of professional formation.....	283
Alona SHYBA. Assertiveness in the process of students' foreign language communicative competence formation.....	288
Olena SHKOLA, Valerii ZHAMARDIY, Oksana GORDIENKO. Features of multi-stage professional training of physical cultural teachers.....	293
Mariya-Tereza SHOLOVII. Information and communication competence of teachers and primary school students: theoretical aspect.....	298
Liudmila SHULHA. Activity approach in the formation of artistic and creative competence of a preschool child.....	304

REVIEWS

Andriy DUSHNIY. "Live Show" with Frédéric Deschamps on the performance of "Trophée Mondial de l'Accordéon – 2021" in Drohobych – Truskavets – Lviv.....	310
Balsys RIMANTAS. Publication review <i>Antonii Radyvylovskiy. Baroque sermons of the seventeenth century.</i> Study, texts, index by Oksana Nika, Julia Oleshko. Kyiv, 2019.....	312
Nataliia STORONSKA, Antonina BOICHUK. XIII International competition of bayan players-accordionists "Perpetuum mobile": events, facts, perspectives.....	315

НОТАТКИ

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ГУМАНІТАРНИХ НАУК:**

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка**

**HUMANITIES SCIENCE
CURRENT ISSUES:**

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

**ВИПУСК 37. ТОМ 3
ISSUE 37. VOLUME 3**

Редактори-упорядники

Микола Пантюк

Андрій Душний

Іван Зимомря

Здано до набору 31.05.2021 р. Підписано до друку 25.06.2021 р.

Гарнітура Times New Roman. Формат 64×84/8.

Друк офсетний. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 37,90. Зам. № 0721/241. Наклад 300 прим.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефони: +38 (048) 709 38 69,

+38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 6424 від 04.10.2018 р.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>